

dr hab. Konrad Klimkowski
adiunkt, Instytut Językoznawstwa
Katolicki Uniwersytet Lubelski
Jana Pawła II

Lublin, dn. 28.05.2020 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej Pana magistra Arkadiusza Pietlucha pt. *Extraordinary motivation or high sense of efficacy? The role of self-efficacy in the Directed Motivational Currents theory* | *Ponadprzeciętna motywacja czy wysoka wartość siły sprawczej? Rola poczucia własnej skuteczności w świetle teorii Ukierunkowanych Nurtów Motywacyjnych*, napisanej pod kierunkiem dr hab. prof. UR Agnieszki Uberman przy udziale promotora pomocniczego dr Magdaleny Trinder

Dysertacja doktorska Pana magistra Arkadiusza Pietlucha to studium teoretyczno-empiryczne w ramach szeroko (holistycznie) pojętego obszaru badawczego teorii i metodyki uczenia się i nauczania języków obcych. Dwoisty charakter pracy potwierdzają cele formułowane przez autora na stronach 5-6. Sformułowanie „broadening the current state of knowledge” odczytuję w kategoriach celu teoretycznego (research objective), zaś „predicting the likelihood of a DMC initiation” jako cel aplikacyjny (applied objective).

Struktura pracy daje czytelny ogłód tej strategii tekstowej, w której zagadnieniom teoretycznym poświęcone są rozdziały I i II. Służą one zbudowaniu podstawowej terminologii pracy, wskazują jej umocowanie w odnośnej literaturze przedmiotu, nie pomijając dyskusji krytycznych z nią związanych.

Rozdziały III i IV to studia odpowiednio: ilościowe i jakościowe, w których założenia i ramy (tezy) teoretyczne poddane są uzasadnieniu i weryfikacji metodami empirycznymi.

Pracy dopełnia istotny z punktu widzenia celu aplikacyjnego rozdział V, celem którego jest zarówno zbudowanie ram interakcji (transakcji, interwencji...) zajęciowej wspomagającej wzrost poczucia sprawczości wśród uczestników zajęć, jak i stworzenie mechanizmu oceny skuteczności takiej interwencji edukacyjnej.

WYMIAR TEORETYCZNY PRACY

Wymiaru teoretycznego recenzowanej dysertacji nie należy sprowadzać jedynie do szerokiego zestawienia czy panoramicznego przedstawienia zagadnień, pojęć i koncepcji związanych z motywacją do uczenia się oraz szeregu pokrewnych m.in. tytułową sprawczością. Sam zakres prezentacji należy zresztą docenić zarówno ze względu na szerokości pola analiz, ale także na ich dobrze uzasadniony dobór w odniesieniu do założeń teleologicznych pracy.

Jednakże przedstawiana przez autora analiza stanowi także krytyczną dyskusję z omawianymi założeniami teoretycznymi, w której autor bardzo rzetelnie wskazuje złożoność i „nieuchwytność pojęciową i badawczą” wielu konstruktów, na których opierała się i opiera ludzka wiedza o uczeniu się i tzw. uczeniu innych.

Należy tu nadmienić, iż autor podjął się studium nad aspektem teorii uczenia się i nauczania, który jest nieco w kontrze do klasycznej glottodydaktyki (teorie i metody odnośnie do tego, jak nauczyciel ma „powodować” uczenie się ucznia). Nie negując potrzeby tej pierwszej perspektywy (vide odniesienia do programu nauczania języka oraz testowania), autor poszerza to „pozytywistyczne” pole widzenia o perspektywę rogersowską, czyli teorii i praktyki glottodydaktycznej uznającej podmiotowość (agency) uczącego się, jako punkt wyjścia do konstruowania oddziaływań dydaktycznych nauczyciela.

W kontekście rozdziałów teoretycznych pozwalam sobie na dwie uwagi recenzenckie:

1. Chciałbym mocno docenić starania autora o maksymalne poszerzenie pola widzenia przy zachowaniu klarowności wyводу. W sposób szczególny doceniam wybór koncepcji Ph. Zimbardo, związanej z ludzką conceptualizacją czasu wraz z jej powiązaniem z ludzką celowością, systemem nagród, w bezpośrednim wpływie na zagadnienia motywacji i sprawczości.
2. Na zasadzie odwrotności, stwierdzam iż zabrakło w pracy odniesień – nie koniecznie szerokich opracowań, ale odniesień – do kognitywnych koncepcji pojęciowania powiązanych np. z tzw. „neuronauką”. Tu najbardziej widziałbym choćby skrótowe odwołanie do A. Damasio (np. 1994, *Descartes' Error*), z jego debatą o dualizmach np. emocje-rozum. Damasio to badacz, według którego to emocje warunkują wszelkie działania natury racjonalnej. Są do sfery rozumu odniesione dialektycznie i cyrkularnie (spiralnie).

METODOLOGIA ROZDZIAŁÓW EMPIRYCZNYCH

W kontekście opisanych powyżej założeń teoretycznych, dobór metod, ich opis oraz realizację procedury badawczej należy ocenić jako poprawne, a wręcz wzorcowe. Czytelnik otrzymuje odpowiedzi na wszystkie pytania, na które odpowiedzi takie są możliwe.

Procedura badań empirycznych spełnia zatem nie tylko wymóg rzetelności naukowej, ale faktycznie pomagają autorowi zrealizować cele badawcze (research objective). Pominę tu cele, które wskazuje sam autor, odnosząc się krótko do dwóch, wybranych przez siebie efektów badań autora.

Po pierwsze, badania te potwierdziły, że maslowowska koncepcja rozwoju człowieka (każdy będzie się rozwijał, jeśli tylko ma zaspokojone potrzeby niższego rzędu) winna być jednak poszerzona o perspektywę teorii kryzysu np. Havighursta, Dąbrowskiego (dezintegracja pozytywna) czy Kozieleckiego (transgresja), w świetle których łatwo „wytłumaczyć” zaobserwowany przez autora fakt, iż dla wybranych badanych podstawą motywacji działania był kryzys (negatywny stan afektywny i pewien stopień dezintegracji stanu ja).

Po drugie, fakt iż tylko w przypadku 20% badanych można mówić o zaistnieniu „stanu DMC” wskazuje, że ogólna, uniwersalna teoria motywacji nie jest i nie musi być możliwa, by koncepcje takie jak DMC wciąż pełniły rolę uzasadnialnego i aplikatywnie przydatnego konstruktu badawczego (brak uniwersalizmu jest częstym zarzutem wobec teorii z nurtu psychologii fenomenologicznej z pozycji fundacjonistycznych, głównie pozytywistycznych).

UWAGI NA TEMAT ROZDZIAŁU „APLIKATYWNEGO”

Bardzo wartościowy rozdział V stanowi doskonale zamknięcie konstrukcji pracy, nie tylko w sensie spójności tekstowej, ale stanowiąc pragmatycznie wyprofilowane uzasadnienie prowadzonych wcześniej debat teoretycznych i badań empirycznych. Taka konstrukcja pracy wydaje się – w subiektywnym odbiorze recenzenta – możliwa do zakwalifikowania w metodologii *action research*.

UWAGI KRYTYCZNE:

1. Brak jest odpowiedzi explicite na hipotezy stawiane w kilku miejscach pracy. To prawda, że odpowiedzi te są implicytnie podane czytelnikowi w dobrze opracowanych sekcjach podsumowujących. Jednakże recenzent stoi na stanowisku, iż odwołanie się do strategii

(wzorzec tekstu) hipotez jest pewnym zobowiązaniem komunikacyjnym w przypadku aktu mowy (tekstu) w gatunku naukowym. Jako takie, zobowiązanie to domaga się spełnienia (kontrakt).

2. Konieczne jest zastosowanie poprawnego zapisu nazwiska kluczowego dla dysertacji badacza motywacji: **Zoltán Dörnyei**. To nie tylko wymóg w ramach kategorii poprawności stylistycznej, ale także kulturowej.

3. Konieczne jest wprowadzenie kropki jako oznaczenia ułamka dziesiętnego w omawianiu danych statystycznych, oraz stosowania zera nawet w tych wynikach, gdzie ułamek dziesiętny w pozycji setnej przyjmuje wartość zero (zatem zawsze 5.60% a nie 5.6%).

4. W wersji drukowanej dysertacji, której opracowanie pozwalam sobie zarekomendować, warto nieznacznie urozmaicić używanie zwrotów otwierających zdanie, np. *On an additional note* pojawia się pięciokrotnie „raz za razem” na stronach 111-114.

Podsumowując, rozprawa doktorska Pana magistra Arkadiusza Pietlucha to studium złożone, pełne i dobrze ustrukturyzowane (z jedynym wyjątkiem hipotez). Studium zrealizowane jest poprawnie, rzetelnie i przekonująco. Zawarte w niniejszej recenzji uwagi krytyczne nie zmniejszają wartości merytorycznej koncepcji pracy ani jej realizacji. Wskazują jedynie na potencjalne usprawnienia, które pomogłyby autorowi pełniej wykorzystać potencjał jego własnej koncepcji badawczej. Są zatem wyrazem akceptacji recenzenta dla projektu.

W związku z powyższym, autor niniejszej recenzji stwierdza, iż dysertacja doktorska Pana magistra Arkadiusza Pietlucha spełnia wszystkie warunki określone w art. 13, ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Dlatego recenzent wnosi do Rady Naukowej Kolegium Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Rzeszowskiego o dopuszczenie Pana magistra Arkadiusza Pietlucha do publicznej obrony recenzowanej rozprawy doktorskiej.

Dodatkowo pozwalam sobie na sformułowanie wniosku o **wyróżnienie recenzowanej rozprawy** ze względu na jej rozmach badawczy, konsekwencję w realizacji projektu, bardzo dobrą narrację – zarówno merytorycznie, jak i w jej warstwie stylistycznej.

